

Svar på remiss av betänkandet Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18)

Sammanfattning

Motala kommun ställer sig i huvudsak positiv till ambitionen i betänkandet Ett likvärdigt betygssystem (SOU 2025:18). Vi delar uppfattningen att dagens betygssystem brister i likvärdighet, och ser behov av ett mer rättssäkert och transparent system som säkerställer att betyg och meritvärden speglar elevernas kunskaper på ett jämförbart sätt – både mellan skolor och över tid.

Förslaget om meritvärdeskalibrering, där det genomsnittliga betygsvärdet justeras i förhållande till resultaten på centralt rättade nationella slutprov, bedöms kunna minska betygsinflation och öka förtroendet för systemet. Det är värdefullt att lärarens professionella bedömning behålls, samtidigt som den kompletteras med en gemensam extern måttstock.

Motala kommun ser det som angeläget att analysera modellens effekter i verksamheter med små elevgrupper. När kalibreringen utgår från genomsnittliga resultat på skol- eller programnivå innebär det att enskilda elevers prestationer kan få stort genomslag i sammanhang där antalet elever är begränsat. Det väcker frågor om hur rättvisa och jämförbarhet ska säkerställas på exempelvis små gymnasieprogram.

Särskilt viktiga är de konsekvenser som reformen medför för kommunal vuxenutbildning och gymnasieskolan. För Komvux innebär modellen ett systemskifte där endast resultaten från nationella prov påverkar meritvärdet vid urval till högre utbildning. Det kan leda till minskad genomströmning, särskilt för studerande med svag provvana eller behov av anpassningar. Komvux kompensatoriska roll riskerar därmed att försvagas, om inte riktade stödinsatser och tydliga anpassningar tillförsäkras.

Införandet av modellen kräver omfattande stöd till skolor och huvudmän – särskilt avseende analysarbete, bedömningssamråd samt kommunikationen med elever och vårdnadshavare. Det är av stor vikt att det nya systemet förklaras tydligt, tillgängligt och i god tid. Även de elever som presterar väl men går i skolor med svaga genomsnittliga provresultat måste hanteras rättssäkert i modellen. En rättvis kalibrering kräver också robust metodik och långsiktig tillförlitlighet i provkonstruktionen.

Reformen bör dessutom samordnas med andra pågående förändringar inom skolområdet. Informations- och stödmaterial måste vara tillgängligt i god tid för att säkerställa ett välfungerande lokalt genomförande.

8.1 Meritvärdeskalibrering

Motala kommun bedömer att den föreslagna modellen för meritvärdeskalibrering kan bidra till ökad likvärdighet i betygssättningen mellan skolor. Genom att justera skolors genomsnittliga betygsvärde i relation till resultaten på nationella slutprov skapas förutsättningar att motverka systematiska skillnader som inte speglar faktiska kunskaper.

Samtidigt innebär modellen en betydande förändring i hur elevers prestationer vägs samman. En elev som uppvisar goda resultat i en skola med generellt låga provresultat riskerar att få ett lägre kalibrerat värde än en likvärdigt presterande elev i en högrepresterande kontext. Det finns således en risk att modellen slår orättvist mot enskilda elever, särskilt i konkurrenssituationer till vidare utbildning.

För att modellen ska kunna fungera i praktiken krävs att skolor och huvudmän har tillgång till ändamålsenliga analysverktyg och pedagogiskt stödmaterial. Den statistiska logik som ligger till grund för kalibreringen – med begrepp som normering, standardavvikelse och rangjustering – är komplex och måste kunna förklaras på ett begripligt sätt, inte minst för elever och vårdnadshavare.

Meritvärdeskalibreringen innebär också ett skifte i ansvarsfördelningen inom skolväsendet. Staten får en mer aktiv roll i att reglera jämförbarheten i betygssättningen genom extern justering. För att denna förändring ska uppfattas som legitim krävs full transparens i beräkningsprinciper, tillgång till lokal resultatdata och en tydlig rollfördelning mellan stat och huvudman.

Avslutningsvis konstaterar Motala kommun att den föreslagna modellen påverkar andra delar av styrkedjan. Det gäller bland annat gymnasieantagningen, som behandlas under avsnittet *Konsekvenser*, samt att Komvux omfattas av en ny logik för meritvärdesberäkning som kräver särskild analys och uppföljning.

9.2 En betygsskala 1–10

Motala kommun bedömer att införandet av en tiogradig, numerisk betygsskala med symmetriska steg kan öka precisionen i lärarnas bedömningar och förbättra kopplingen mellan elevers kunskapsnivåer och deras betyg. Fördelningen skapar en mer konsekvent och logisk betygsstruktur än dagens asymmetriska skala, vilket underlättar både bedömning och kommunikation.

Det är positivt att betyg även ska kunna ges för kunskaper under godtagbar nivå. Detta kan minska pressen kring enskilda tröskelvärden och främja elevernas fortsatta kunskapsutveckling. Samtidigt förutsätter det att samtliga steg i betygsskalan har en tydlig pedagogisk funktion och används konsekvent i praktiken.

En mer finfördelad skala ställer dock ökade krav på samsyn inom och mellan skolor. Motala kommun vill därför betona vikten av att det tas fram vägledande material och konkreta exempel som stödjer gemensam tolkning av betygsstegen.

16.4.1 Bedömningssamråd för likvärdighet inom skolor och program

Motala kommun delar utredningens bedömning att bedömningssamråd är ett viktigt verktyg för att främja likvärdig betygssättning inom skolor. Gemensam tolkning av betygskriterier och kollegial diskussion kring bedömningsunderlag utgör centrala delar i en professionell och tillitsfull bedömningskultur.

Samtidigt vill kommunen lyfta fram de praktiska utmaningar som följer av att införa bedömningssamråd som ett obligatoriskt moment. För mindre skolor eller verksamheter med splittrade tjänstefördelningar kan det vara svårt att skapa förutsättningar för regelbundna och kvalitativa samråd. Det finns en risk att samråden uppfattas som ytterligare ett administrativt krav, snarare än som ett stöd i det pedagogiska arbetet.

Motala kommun vill därför understryka att införandet av bedömningssamråd måste åtföljas av ett riktat implementeringsstöd. Det bör finnas konkreta verktyg och mallar för hur samråden kan organiseras och ledas, samt kompetensutveckling för att säkerställa att samtalen håller hög kvalitet och leder till samsyn – snarare än formell avprickning. Centralt framtaget stödmaterial och vägledning om hur samråd kan integreras i skolans systematiska kvalitetsarbete vore av stor betydelse.

För att kravet på samråd ska få genomslag i praktiken måste det även finnas ett tydligt ansvar på huvudmannanivå att möjliggöra detta i skolornas planering och organisering.

17.1 Förslag om nationella prov och nationella slutprov

Motala kommun bedömer att ett nytt system med centralt administrerade och automatiskt rättade nationella slutprov kan bidra till ökad likvärdighet och transparens i betygssystemet. Genom att skilja proven från lärarens betygsbeslut skapas bättre förutsättningar för att använda provresultaten som ett objektiva underlag i kalibreringen av meritvärden.

Samtidigt kräver reformen att ett antal viktiga förutsättningar säkerställs. Proven måste konstrueras så att de speglar hela ämnets innehåll, inte enbart det som är enkelt att digitalisera. Centrala kunskapsformer som analysförmåga, tolkning och resonemang behöver också kunna provas för att proven ska upplevas som legitima och meningsfulla.

Motala kommun ser även risker för ökad stress hos elever, särskilt bland dem som är i behov av särskilt stöd. När ett fåtal prov får stor betydelse för framtida möjligheter till vidare studier riskerar provsituationen att skapa psykisk press, oavsett elevens faktiska kunskaper. Därför behöver såväl anpassningar vid provtillfället som förberedande stöd i undervisningen

tillförsäkras. En differentierad och stödjande pedagogik är en grundförutsättning för att systemet ska fungera för alla elever.

Det är också en betydande utmaning att standardisera provresultat över tid och mellan olika ämnen. För att säkerställa rättvis jämförelse krävs en metodologiskt robust och transparent hantering av provens skalning och normering. Bristande förtroende i denna del kan undergräva legitimiteten i det kalibrerade meritvärdet.

Slutligen finns en risk för att undervisningen i ökad grad anpassas till provens format snarare än till ämnets hela bredd och lärandemål. Det är avgörande att värna lärarens professionella ansvar och att det fortsatt finns utrymme för variation i undervisningen, med fokus på långsiktig kunskapsutveckling.

20.3.1 Skolverket ska ansvara för genomförande och implementering av förslagen

Motala kommun instämmer i bedömningen att Skolverket bör ges ett samlat ansvar för genomförandet och implementeringen av det föreslagna betygssystemet. Det är centralt att en nationell aktör leder arbetet med att samordna stödinsatser, vägledning, informationsspridning och utveckling av tekniska lösningar.

För att huvudmän och skolor ska kunna genomföra reformen på ett rättssäkert och pedagogiskt välgrundat sätt krävs att styrdokument, stödmaterial och digitala verktyg görs tillgängliga i god tid före ikraftträdande. Detta är särskilt viktigt mot bakgrund av att flera andra större reformer genomförs parallellt.

Motala kommun vill särskilt betona att implementeringsstödet måste anpassas efter olika verksamhetsformer och huvudmäns varierande organisatoriska förutsättningar. Det gäller inte minst mindre skolor, vuxenutbildningen samt verksamheter med begränsad administrativ eller analytisk kapacitet.

Vi ser också ett behov av att Skolverket erbjuder återkommande kompetensutveckling och forum för dialog, där huvudmän kan ta del av vägledning, goda exempel och anpassade lösningar. Detta är särskilt angeläget inom områden som analysarbete, bedömningssamråd samt elevnära kommunikation kring systemets logik och funktion.

Konsekvenser

Motala kommun vill särskilt uppmärksamma ett antal konsekvenser av reformen, såsom de redovisas i kapitel 21 i betänkandet. Flera av dessa har direkt påverkan på kommunens möjlighet att planera, genomföra och följa upp utbildning i olika skolformer.

Kalibrering i verksamheter med små elevgrupper

Motala kommun ser det som angeläget att analysera kalibreringsmodellens effekter i verksamheter med små elevgrupper. När justeringen av meritvärdet utgår från genomsnittliga resultat på skol- eller programnivå

innebär det att enskilda elevers prestationer kan få oproportionerligt stort genomslag i sammanhang där antalet elever är begränsat. Det väcker frågor om hur rättvisa och jämförbarhet ska säkerställas – exempelvis på små gymnasieprogram eller andra utbildningar med lågt elevantal.

För att systemet ska uppfattas som legitimt och förutsägbart i hela landet anser Motala kommun att staten bör utveckla riktlinjer för hur kalibreringen bör hanteras i sådana sammanhang. Det behövs också vägledande exempel som underlättar analys och kommunikation på lokal nivå, samt stöd för att tolka och tillämpa kalibreringsresultat på ett transparent sätt – oavsett verksamhetens storlek.

Konsekvenser för elever i Komvux

För den kommunala vuxenutbildningen innebär reformen en genomgripande förändring. När lärarbetygen inte längre påverkar meritvärdet vid urval till högre utbildning, och endast slutprovsresultat beaktas, riskerar elever med svag provvana eller behov av anpassningar att missgynnas.

Det finns en reell risk för minskad genomströmning, vilket kan påverka Komvux kompensatoriska funktion negativt. Motala kommun vill understryka behovet av riktade stödinsatser till vuxenutbildningen, särskilt vad gäller provförberedelser, kommunikation om systemets logik och möjligheter till alternativa provningsformer inom ramen för regelverket.

Övriga konsekvenser för elever och huvudmän

Reformen får också konsekvenser på individnivå genom förändrad rangordning vid urval. En elev som presterar väl i en skola eller årskull med låga genomsnittliga provresultat kan få ett lägre kalibrerat meritvärde än en likvärdigt presterande elev i en annan kontext. Detta kan i sin tur leda till att det fria skolvalet tenderar att premiera skolor med högre genomsnittliga provresultat, vilket riskerar att förstärka skillnader mellan skolor.

Även om modellen i huvudsak stärker rättvisan på systemnivå, är det avgörande att dessa effekter synliggörs och kommuniceras tydligt – både till elever, vårdnadshavare och huvudmän.

Motala kommun vill avslutningsvis betona vikten av att konsekvenserna följs upp även efter att systemet har införts. Det måste säkerställas att justeringar kan göras utifrån faktiska utfall – särskilt vad gäller påverkan på sårbara elevgrupper.

